

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

دانشگاه پیام نور

دانشگاه پیام نور مرکز تهران غرب

بررسی سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران، بعد از سقوط صدام

تاکنون (۲۰۱۲-۲۰۰۳)

استاد راهنما:

جناب آقای دکتر محمدرضا حاتمی

استاد مشاور:

جناب آقای دکتر محمد رضا محمود پناهی

نگارش:

هدی شوهانی زاده

پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد علوم سیاسی

پاییز ۱۳۹۲

تقدیر و تشکر

من لم یشکر المخلوق لم یشکر الخالق

شکر شایان نثار اینزد منان که توفیق را رفیق راهم ساخت تا این پایان نامه را به پایان برسانم.

این نگاشته مرهون زحمات اساتید محترمی است که بنده در طی مقاطع کارشناسی و کارشناسی ارشد، افتخار

شاگردی ایشان را داشته‌ام. بر خود لازم می‌دانم از استاد گرامی و فرزانه، جناب آقای دکتر محمد رضا حاتمی؛ که

زحمت راهنمایی بنده را در انجام این تحقیق برعهده داشتند تشکر کنم و به این نکته اشاره کنم که بدون راهنمایی‌های

ایشان این کار به مقصد نمی‌رسید. از درگاه خداوند برای ایشان و خانواده محترمشان آرزوی سلامتی و توفیق

روزافزون را خواستارم.

همچنین از زحمات و عنایات استاد بزرگوار و ارجمند، جناب آقای دکتر محمد رضا محمود پناهی؛ که زحمت

مشاوره بنده در این پایان نامه را برعهده داشتند، صمیمانه تشکر می‌کنم و برای ایشان و خانواده محترمشان سلامتی و

موفقیت روزافزون را آرزومندم.

در پایان از مادر عزیزتر از جانم که همواره با دلگرمی، مشوق من به ادامه تحصیل بودند؛ تشکر ویژه می‌نمایم.

تقدیم به:

پدر و مادر عزیزم؛ که از آسایش خویش کاستند تا به دانایی من بیفزایند

و

به همسفر جاده های صعب زندگی؛ همسر مهربانم

چکیده:

این پژوهش به علت اهمیت عربستان سعودی و تأثیرگذاری این کشور در تحولات منطقه، به بررسی سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران می پردازد. هدف این نوشتار بررسی سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران بعد از سقوط صدام در عراق است. فرضیه اصلی این تحقیق در پی آن است که نشان دهد سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال جمهوری اسلامی ایران، بعد از سقوط صدام، در راستای مهار و مقابله با نفوذ ایران در منطقه خاورمیانه است. برای بررسی این فرضیه و نیز سؤالات اصلی و فرعی، این پژوهش در چهار فصل سازماندهی شده است.

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

فصل اول: کلیات و چارچوب نظری

گفتار اول: مقدمه تحقیق

- ۱-۱-۱. طرح مسأله..... ۱۳
- ۲-۱-۱. هدف پژوهش..... ۱۴
- ۳-۱-۱. کاربردهای متصور از تحقیق..... ۱۴
- ۴-۱-۱. مراجع استفاده کننده از نتیجه پایان نامه..... ۱۵
- ۵-۱-۱. سؤالات تحقیق..... ۱۵
- ۶-۱-۱. فرضیه های تحقیق..... ۱۶
- ۷-۱-۱. روش پژوهش..... ۱۶
- ۸-۱-۱. ابزار گردآوری اطلاعات..... ۱۸
- ۹-۱-۱. پیشینه و ضرورت انجام تحقیق..... ۱۸
- ۱۰-۱-۱. جنبه جدید بودن و نوآوری تحقیق..... ۲۱
- ۱۱-۱-۱. قلمرو تحقیق(زمانی-مکانی-موضوعی)..... ۲۲
- ۱۲-۱-۱. سازماندهی تحقیق..... ۲۲
- ۱۳-۱-۱. واژگان کلیدی فارسی..... ۲۳
- ۱۴-۱-۱. واژگان کلیدی لاتین..... ۲۳

گفتار دوم: چارچوب نظری

مقدمه.....	۲۴
۱-۲-۱. نظریه موازنه قوا.....	۲۵
۲-۲-۱. استراتژی مشارکت و درگیر کردن.....	۳۰
۳-۲-۱. استراتژی مهار.....	۳۱
۴-۲-۱. استراتژی دفع(عقب راندن).....	۳۲
۵-۲-۱. ارزیابی چارچوب نظری.....	۳۲
۱-۵-۲-۱. تعریف استراتژی امنیت ملی.....	۳۲
۲-۵-۲-۱. رهیافت سیاست خارجی عربستان سعودی.....	۳۴
۳-۵-۲-۱. استراتژی سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران.....	۳۵

فصل دوم: بررسی روابط عربستان سعودی و ایران از ابتدا تا دوران بعد از سقوط

صدام در عراق

گفتار اول: بررسی روابط عربستان سعودی و ایران از ابتدا تا وقوع انقلاب اسلامی ایران

۱-۱-۲. روابط عربستان سعودی و ایران در دوران سلطنت رضا شاه پهلوی.....	۴۰
۲-۱-۲. روابط عربستان سعودی و ایران در دوران سلطنت محمد رضا شاه پهلوی.....	۴۵
۱-۲-۱-۲. قتل زائر ایرانی.....	۴۶
۲-۲-۱-۲. مسأله ی رژیم صهیونیستی.....	۴۸
۳-۲-۱-۲. مناقشه بر سر نامیدن خلیج فارس.....	۴۸
۴-۲-۱-۲. بحرین و جزایر سه گانه.....	۴۹

گفتار دوم: بررسی روابط عربستان سعودی و ایران بعد از وقوع انقلاب اسلامی تا دوران بعد از

سقوط صدام

- مقدمه..... ۵۱
- ۲-۲-۱. نگاهی گذرا به اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران..... ۵۲
- ۲-۲-۲. نگاهی گذرا به اصول سیاست خارجی حکومت پادشاهی عربستان سعودی..... ۵۲
- ۲-۲-۳. بررسی تقابل اصول سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی..... ۵۶
- ۲-۲-۴. دوره صبر و انتظار..... ۵۹
- ۲-۲-۵. دوره سیاست دوگانه عربستان در مقابل سیاست تهاجمی ایران (از ۱۳۶۱ تا دی ۱۳۶۴)..... ۶۵
- ۲-۲-۶. دوره رویارویی و انفجار (از اواخر ۱۳۶۴ تا پذیرش قطعنامه)..... ۶۷
- ۲-۲-۷. دوره تنش زدایی (از سال ۱۳۶۷ تا ۱۳۸۴)..... ۷۴
- ۲-۲-۷-۱. روابط عربستان سعودی و ایران در دوران ریاست جمهوری آقای هاشمی رفسنجانی..... ۷۴
- ۲-۲-۷-۱-۱. اهمیت دیپلماسی شخصی با عربستان سعودی برای اصلاح برداشت ها..... ۷۵
- ۲-۲-۷-۱-۲. همایش مکه فرصتی مغتنم برای ایران و عربستان سعودی..... ۷۷
- ۲-۲-۷-۱-۳. هماهنگی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی؛ گامی به سوی وحدت اسلامی..... ۷۹
- ۲-۲-۷-۱-۴. حادثه انفجار در مجتمع مسکونی برج های الخبر در عربستان سعودی..... ۸۱
- ۲-۲-۷-۲. روابط عربستان و جمهوری اسلامی ایران در دوران ریاست جمهوری سید محمد خاتمی..... ۸۲
- ۲-۲-۸. دوره تقابل مذهبی و پی ریزی سناریوهای متعدد علیه جمهوری اسلامی ایران..... ۸۵
- ۲-۲-۸-۱. روابط عربستان سعودی و ایران در دوران ریاست جمهوری آقای احمدی نژاد..... ۸۹
- ۲-۲-۸-۲. سناریوی ترور سفیر عربستان سعودی در آمریکا..... ۹۱
- ۲-۲-۸-۳. سناریوی حمله به سفارت عربستان سعودی در منامه..... ۹۲
- نتیجه گیری..... ۹۳

فصل سوم: روابط جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی پس از شکل گیری بیداری اسلامی

گفتار نخست: رویکردهای جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی در قبال بیداری اسلامی در منطقه

مقدمه.....	۹۶
۱-۱-۳. رویکرد جمهوری اسلامی ایران در قبال بیداری اسلامی در منطقه.....	۹۸
۱-۱-۱-۳. بیداری اسلامی به مثابه فرصت طلایی برای جمهوری اسلامی ایران.....	۱۰۴
۲-۱-۱-۳. بررسی موردی؛ ایران و تحولات انقلابی بحرین.....	۱۰۹
۳-۱-۱-۳. نگرش مشابه ایران و حاکمیت عراق (دولت مالکی) به حوادث منطقه در تضاد با رویکرد عربستان.....	۱۱۲
۲-۱-۳. رویکرد عربستان سعودی در قبال بیداری اسلامی در منطقه.....	۱۱۴

گفتار دوم: تأثیر بیداری اسلامی بر روابط عربستان و جمهوری اسلامی ایران

۱-۲-۳. بیداری اسلامی و تعارضات بین ایران و عربستان سعودی.....	۱۲۱
۱-۱-۲-۳. تعارضات مذهبی و ژئوپلیتیکی میان عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران.....	۱۲۴
۲-۱-۲-۳. تعارضات بین عربستان سعودی و ایران بر پایه حضور نظامی آمریکا در منطقه.....	۱۲۶
۳-۱-۲-۳. تعارض بر پایه دخالت نظامی عربستان سعودی در بحرین.....	۱۲۹
۴-۱-۲-۳. تعارض بر اساس رقابت تسلیحاتی عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران.....	۱۳۰
۵-۱-۲-۳. سناریوی نبردهای نیابتی عربستان سعودی و ایران.....	۱۳۱
۶-۱-۲-۳. تعارضات بین عربستان سعودی و ایران بر پایه نفوذ شیعه در منطقه.....	۱۳۱
۷-۱-۲-۳. تشکیل شورای همکاری خلیج فارس و بروز تعارضات بین عربستان سعودی و ایران.....	۱۳۲
نتیجه گیری.....	۱۳۸

فصل چهارم: بررسی و تحلیل استراتژی عربستان سعودی برای مهار ایران و حاکمیت

شیعه در عراق به منظور حفظ موازنه قوا در منطقه خاورمیانه

گفتار نخست: مهار ایران

- ۱-۱-۴. ابزارهای سیاست خارجی عربستان سعودی..... ۱۴۵
- ۲-۱-۴. رهیافت عربستان سعودی در مقابل ایران..... ۱۴۶
- ۳-۱-۴. نقش و جایگاه جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید(عراق بعد از سقوط صدام)..... ۱۴۸
- ۴-۱-۴. رقابت عربستان سعودی و جمهوری اسلامی ایران در عراق بعد از سقوط صدام..... ۱۵۱
- ۵-۱-۴. افزایش قدرت جمهوری اسلامی ایران در عراق با سقوط صدام و نگرانی عربستان سعودی..... ۱۵۵
- ۶-۱-۴. حمایت ایالات متحده آمریکا از مهار جمهوری اسلامی ایران توسط عربستان سعودی..... ۱۵۹
- ۷-۱-۴. مهار نفوذ و قدرت جمهوری اسلامی ایران در عراق جدید؛ حفظ سیستم توازن قوا..... ۱۶۵
- ۸-۱-۴. استفاده از کارت فرقه گرایی برای مقابله کردن با نفوذ ایران در عراق جدید..... ۱۶۹
- ۹-۱-۴. استفاده دوباره از فرقه گرایی در برخورد با انقلاب های منطقه و علیه جمهوری اسلامی ایران..... ۱۷۳

گفتار دوم: مقابله با قدرت گیری حکومت مرکزی شیعه عراق برای حفظ موازنه قوا در برابر ایران

و عراق به عنوان دو رقیب منطقه ای

- ۱-۲-۴. رقابت تاریخی سه کشور عربستان سعودی، ایران و عراق بر سر رهبری منطقه..... ۱۷۵
- ۲-۲-۴. موازنه بین قدرت های منطقه ای توسط عربستان سعودی..... ۱۷۶
- ۳-۲-۴. قدرت گیری عراق؛ تهدید جایگاه منطقه ای عربستان سعودی..... ۱۷۸
- ۴-۲-۴. تشکیل شورای همکاری خلیج فارس؛ راهی برای مهار ایران و عراق به عنوان دو رقیب در منطقه..... ۱۸۰
- ۵-۲-۴. نگرانی از تنزل جایگاه عربستان سعودی در دیپلماسی منطقه ای و تأمین انرژی آمریکا..... ۱۸۴
- ۶-۲-۴. انتخابات های عراق، مسابقه نفوذ جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی..... ۱۸۸
- ۷-۲-۴. نگرانی از الگوبرداری اعراب و مردم عربستان سعودی از نمونه دموکراسی عراق جدید..... ۱۹۵

- ۱۹۷-۲-۸. حمایت و تأمین مالی تروریست ها در عراق توسط عربستان سعودی.....
- ۱۹۹-۲-۹. نگرانی عربستان از خروج آمریکا از عراق به علت پر نمودن جای آمریکا توسط ایران.....

گفتار سوم: کنترل و مهار انقلاب اسلامی ایران و حکومت شیعه

- ۲۰۴..... مقدمه
- ۲۰۵-۳-۱. انقلاب اسلامی ایران چالشی برای حکومت آل سعود.....
- ۲۰۷-۳-۲. تغییر موازنه قدرت بین شیعه و سنی با سقوط صدام در عراق.....
- ۲۰۹-۳-۳. مخالفت عربستان سعودی با تثبیت حکومتی با اکثریت شیعه در عراق جدید.....
- ۲۱۲-۳-۴. نارضایتی عربستان سعودی از کاهش یافتن قدرت سنی ها در عراق جدید.....
- ۲۱۶-۳-۵. وهابیت و شیعه؛ اشتراک نظر حکومت و علمای وهابی در مخالفت با تشیع.....
- ۲۱۹-۳-۶. افزایش شیعه ستیزی با سقوط صدام در عراق و دامن زدن به آن توسط عربستان سعودی.....
- ۲۲۲-۳-۷. نگرانی از تأثیر حکومت دموکراتیک شیعه در عراق جدید بر شیعیان عربستان سعودی.....
- ۲۲۶-۳-۸. نزدیکی آمریکا و عربستان سعودی در مخالفت با شیعه نزدیک به جمهوری اسلامی ایران.....
- ۲۲۷..... جمع بندی و ارائه راه حل
- ۲۳۲..... منابع فارسی
- ۲۴۱..... منابع عربی
- ۲۴۲..... منابع انگلیسی
- ۲۴۹..... سایت های خبری
- ۲۵۰..... چکیده انگلیسی (Abstract)

فصل اول

کلیات و چارچوب نظری

گفتار اول: مقدمه تحقیق

گفتار دوم: چارچوب نظری

گفتار اول: مقدمه تحقیق

۱-۱-۱. طرح مسأله

سه رویداد بسیار مهم و تأثیرگذار در تاریخ معاصر تشیع، انقلاب اسلامی ایران در سال ۱۹۷۹، تشکیل جنبش شیعی حزب الله لبنان در سال ۱۹۸۲ و حاکمیت شیعه در عراق بعد از سقوط صدام در سال ۲۰۰۳، باعث آشفتگی حکام عربستان سعودی به عنوان برادر بزرگتر و مهمترین عقبه و پشتوانه سیاسی و عقیدتی اهل سنت گردید. از بین موارد گفته شده پس از انقلاب اسلامی ایران، بدست گیری قدرت توسط شیعیان عراقی بعد از سقوط صدام، مهمترین رویداد تاریخ معاصر شیعیان است.

از سال ۱۹۷۹ تا سال ۲۰۰۳، لبنان و فلسطین، دو حوزه اصلی رقابت سیاست خارجی دو کشور عربستان سعودی و ایران بوده است. اما با سقوط صدام در سال ۲۰۰۳ و به قدرت رسیدن نیروهای نزدیک به ایران، عراق تبدیل به یکی از اصلی ترین میدان های (و شاید اصلی ترین میدان) رقابت طرفین شد که در آن هرکدام سعی در افزایش نفوذ خود و کاهش و یا مهار حوزه نفوذ رقیب داشته اند.

عراق بعد از سقوط صدام از سال ۲۰۰۳ تاکنون شاهد رقابت سنگین قدرت های منطقه ای با یکدیگر جهت افزایش نفوذ خود بوده است. سقوط صدام در عراق و تشکیل حکومت شیعی در این کشور، تحولی بسیار مهم و تأثیرگذار در منطقه، به خصوص برای دو کشور رقیب قدیمی و مدعی رهبری جهان اسلام یعنی جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی بوده است. عراق در دوران

حکومت صدام به عنوان کشور متخاصم ایران و مهار کننده آن به حساب می آمد اما سرنگونی صدام و به دست گیری قدرت توسط معارضین عراقی و شیعیان که با جمهوری اسلامی ایران، ارتباطات وثیقی داشتند از یک سو راه را برای افزایش نفوذ ایران و قدرت گیری شیعیان در منطقه هموار نمود و از سوی دیگر باعث تضعیف جایگاه عربستان سعودی در منطقه خاورمیانه شد. حکام آل سعود که توازن قوا در منطقه را به سود ایران و به زیان خود می دیدند، به شدت احساس خطر کرده و درصدد مقابله جدی با نفوذ فزاینده ایران در منطقه و مهار و کنترل تأثیرگذاری جمهوری اسلامی ایران در تحولات منطقه و حفظ توازن قوا شدند. این تحقیق در پی بررسی سیاست خارجی عربستان در قبال ایران بعد از سقوط صدام تاکنون در منطقه خاورمیانه است.

۲-۱-۱. هدف پژوهش

هدف از انتخاب این موضوع، ضرورت شناخت رویکرد عربستان سعودی نسبت به مسائل خاورمیانه به ویژه قضایای مرتبط با امنیت ملی و منافع جمهوری اسلامی ایران می باشد. اهمیت این موضوع ناشی از تأثیرات جهت گیری سیاست خارجی عربستان سعودی در منطقه بر امنیت و منافع ملی کشور عزیزمان است.

۳-۱-۱. کاربردهای متصور از تحقیق

انجام این تحقیق می تواند با شناخت سیاست خارجی عربستان سعودی در منطقه خاورمیانه در قبال جمهوری اسلامی ایران، دستگاه دیپلماسی کشورمان را در اتخاذ سیاست های مؤثر برای استفاده از

فرصت‌ها و مقابله با تهدیدهای ناشی از سیاست‌های این کشور تأثیرگذار در جهان اسلام و به ویژه در جهان عرب، به منظور حفظ منافع ملی و امنیت ملی کشور یاری رساند.

۱-۱-۴. مراجع استفاده کننده از نتیجه پایان نامه:

نهادهای علمی؛ آکادمیک؛ پژوهشی؛ حاکمیتی؛ سیاسی؛ نظامی؛ دفاعی و اطلاعاتی - امنیت.

۱-۱-۵. سؤالات تحقیق

سؤال اصلی:

رویکرد سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران، بعد از سقوط صدام و تشکیل حکومت شیعی در عراق چه بوده است؟

سؤالات فرعی:

- ۱) بهترین چارچوب و عدسی برای فهم سیاست خارجی عربستان سعودی به ویژه در منطقه خاورمیانه، کدام رویکرد نظری و سیاست است؟
- ۲) فراز و نشیب روابط ایران و عربستان سعودی از ابتدا تا دوران بعد از سقوط صدام، چگونه به وقوع پیوسته است؟
- ۳) شکل‌گیری بیداری اسلامی چه تأثیری بر روابط ایران و عربستان سعودی ایجاد نمود؟

۴) مکانیسم، اهرم فشار و استراتژی عربستان سعودی برای مهار ایران و حاکمیت شیعه در عراق

بعد از سقوط صدام به منظور حفظ موازنه قوا در خاورمیانه چیست؟

۱-۱-۶. فرضیه های تحقیق

فرضیه اصلی:

سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران، بعد از سرنگونی صدام، در راستای مهار و مقابله با نفوذ ایران در منطقه خاورمیانه بوده است.

فرضیه رقیب:

سیاست خارجی عربستان سعودی در قبال ایران، بعد از سرنگونی صدام، در جهت همکاری با ایران اسلامی در معادلات منطقه ای بوده است.

۱-۱-۷. روش پژوهش

مقصود از روش، در پیش گرفتن راهی برای رسیدن به هدف و مقصودی با نظم و توالی خاصی است. مراد از انتخاب روش تحقیق این است که مشخص کنیم چه روش تحقیقی برای بررسی موضوع مورد نظر و یافتن پاسخ، مناسب است. این که کدام یک از روش های متفاوت تحقیق برای موضوع ما مناسب است، بستگی به شیوه تعریف مسأله و تدوین فرضیه دارد. همچنین انتخاب روش تا حد زیادی نیز بستگی به هدف ها و ماهیت موضوع پژوهش و امکانات اجرایی دارد.

روش اصلی و مهمی که در انجام این پژوهش مفید و مؤثر می باشد، روش تحلیل محتوا است. این روش که به روش مطالعه ارتباطات معروف است، در بررسی متن های نوشته شده، گفتارها، فیلم ها، تصاویر، مصاحبه ها و سخنرانی ها و ... کاربرد دارد. از این تکنیک به طور گسترده در علوم سیاسی و به خصوص بررسی مطبوعات و گزارش ها و سخنرانی های سیاسی مورد استفاده قرار می گیرد. از این روش زمانی استفاده می شود که امکان دسترسی به شخص گوینده یا نویسنده و یا سازمان مورد تحقیق وجود نداشته باشد. این روش انواع مختلفی دارد که در بین آنها روش تجزیه و تحلیل کیفی که به بررسی محتویات تبلیغات، شعارها، سخنان و گزارش ها می پردازد، نیز در این پژوهش کاربرد دارد؛ زیرا افراد تأثیرگذار در این پژوهش قابل دسترس نیستند و فقط از طریق سخنان و مصاحبه هایشان است که می توان به افکار و نظریات آنها پی برد. این روش برای جمع آوری داده ها بسیار مفید و تأثیرگذار به نظر می رسد.

روش دیگری که در این پژوهش برای جمع آوری اطلاعات مفید به نظر می آید، روش تحلیل داده های رویدادها است. این روش در تعیین ماهیت و سطح روابط کشورها مورد استفاده قرار می گیرد؛ مانند بیان همکاری کشورها، درگیری های مرزی، اختلافات و یا تشکیل نهادهای منطقه ای و ...، از آنجا که در این تحقیق به بررسی فعالیت ها و اقدامات دو کشور مهم و تأثیرگذار در منطقه ی خاورمیانه؛ یعنی عربستان سعودی و ایران و ماهیت رابطه ی میان آنها پرداخته می شود، این روش نیز در اجرای این پژوهش مؤثر خواهد بود.

روش بعدی، روش تحلیل داده های ثانوی (متراکم) می باشد که در این پژوهش مورد استفاده قرار می گیرد. داده های متراکم، داده هایی اند که در باره افراد یا ملت ها در یک محیط جغرافیایی یا

موجودیت سیاسی گردآوری شده اند. منابع اصلی داده های متراکم، سرشماری، پیمایش های ویژه، مشاهده، آرشیو و آمارهای ثبت شده هستند. این روش به خاطر این که برای نظریه پردازی مناسب است و گاهی اوقات تنها منبع موجود برای پژوهش می باشد و در ضمن از نظر اقتصادی مقرون به صرفه است، مورد توجه محققان است. داده های ثانوی نیز داده هایی اند که توسط دیگران برای هدف مورد نظر آنها گردآوری شده است که بی شک یکی از روش های مفید در جمع آوری داده های پژوهش به شمار می رود. در کل، در این پژوهش از این سه روش مهم به طور عمده برای جمع آوری اطلاعات استفاده می گردد.

۸-۱-۱. ابزار گردآوری اطلاعات

برای بررسی فرضیه های این پژوهش از منابعی چون کتابها، مقالات، روزنامه ها و منابع اینترنتی استفاده خواهد شد.

۹-۱-۱. پیشینه و ضرورت انجام تحقیق

علت انتخاب این موضوع فقدان کتاب مستقل به زبان فارسی در زمینه ی سیاست خارجی و منطقه ای عربستان سعودی و ضعف ادبیات موجود در این حیطه است. هم چنین در ارتباط با روابط ایران و عربستان سعودی بیشتر کتاب های موجود، ایران دوره ی پهلوی را مورد بررسی قرار داده و کمتر به روابط جمهوری اسلامی ایران با عربستان سعودی پرداخته اند. در زمینه های بالا می توان به کتابها و مقالات زیر اشاره نمود:

کتاب سیاست و حکومت در عربستان سعودی که توسط دکتر سید داود آقایی نوشته شده و در سال ۱۳۶۶ به چاپ رسید به ساختار داخلی قدرت سیاسی آل سعود می پردازد. دکتر آقایی در فصل سوم این کتاب دوره های حکومتی پادشاهان آل سعود از عبد العزیز تا فهد را بررسی کرده و روابط خارجی عربستان سعودی و گفتمان های حاکم بر آن در هر یک از دوره ها را تا حدودی تبیین می کند. اما با توجه به گذشت بیش از ربع قرن از نشر این کتاب و هم چنین بررسی سیاست خارجی عربستان سعودی به صورت جانبی در آن، جوابگوی نیاز امروزی در این زمینه نیست.

کتاب بر آورد استراتژیک عربستان سعودی (سرزمین - سیاسی) اثر نجف زراعت پیشه در سال ۱۳۸۴ منتشر شده که ضعف عمده ی آن وسعت زیاد اطلاعات در زمینه های مختلف و نداشتن عمق کافی در زمینه سیاست خارجی عربستان سعودی است.

کتاب اصلاحات سیاسی در عربستان (تاثیر بحران عراق بر تحولات سیاسی عربستان سعودی) متعلق به موسسه مطالعات و تحقیقات بین المللی ابرار معاصر، چاپ سال ۱۳۸۶، کتابی هست که تا حدی برای تحقیق در این موضوع مفید می باشد. این کتاب ترجمه ۳ مقاله در مورد اصلاحات عربستان سعودی، مسأله شیعه در عربستان و بنیان عربستان سعودی می باشد که توسط گروه بین المللی بحران (مستقر در بروکسل) تهیه و تدوین شده است و بوسیله محسن یوسفی به فارسی ترجمه شده است. گزارش این گروه، عربستان سعودی و تحولات سیاسی این کشور به ویژه پس از بحران عراق و تاثیراتی که رژیم عربستان سعودی و مردم این کشور (سنی، وهابی، اسلام گرایان تندرو و یا لیبرال، شیعه و ...) از آن پذیرفته اند و همچنین اقداماتی که به عنوان واکنش در قبال تحولات پس از اشغال عراق از خود

نشان داده اند، را به نمایش گذاشته است. این مجموعه حاوی اطلاعات مستند از جامعه عربستان سعودی و تحولات سال های اخیر این کشور می باشد.

کتاب روابط ایران و عربستان سعودی در سده ی بیستم (دوره ی پهلوی) نوشته ی دکتر حمید احمدی که در سال ۱۳۸۶ منتشر شد، که به بررسی روابط بین دو کشور در قبل از انقلاب اسلامی ایران و در دوره ی حکومت پهلوی می پردازد

اسناد ایران و عربستان ۱۳۵۷-۱۳۰۴؛ اثر علی محقق که در سال ۱۳۷۹ به چاپ رسید.

مروری بر روابط ایران و عربستان در دوره ی اخیر؛ نوشته ی بهرام اخوان کاظمی و سال ۱۳۷۳ منتشر شد. این کتاب به بررسی روابط ایران و عربستان سعودی در قبل و بعد از انقلاب اسلامی ایران پرداخته است و روابط دو کشور را تا سال ۱۳۷۲ هجری شمسی دنبال نموده است، که از این جهت در برگیرنده ی تحولات بوجود آمده در روابط دو کشور در سال های پس از آن نیست.

چارچوبی تحلیلی برای بررسی سیاست خارجی جمهوری اسلامی ایران؛ در این کتاب روح الله رضوانی به بررسی روابط ایران با کشورهای عربی حاشیه خلیج فارس از زمان انقلاب اسلامی ایران تا روی کار آمدن محمد خاتمی به ریاست جمهوری ایران پرداخته است. ایشان اولین عامل تیرگی روابط کشورهای حوزه خلیج فارس و جمهوری اسلامی ایران را عامل ایدئولوژی مواجهه جویانه ی انقلاب اسلامی ایران در ابتدای انقلاب می داند. آقای رضوانی سیاست خارجی هاشمی رفسنجانی و سید محمد خاتمی در دوران ریاست جمهوری شان را عامل اصلی بهبودی نسبی روابط جمهوری اسلامی ایران و عربستان سعودی در اواخر دهه نود میلادی می داند. این کتاب روابط جمهوری اسلامی ایران و عربستان